Про нову редакцію Українського правопису

Підготувала Гапон Л.О., PhD,
методист ТКМЦНОІМ

План

1. Чинні документи про впровадження новоїредакції Українського правопису в освітню діяльність.

2. Як використовувати електронні джерела нової редакції Українського правопису.

3. Аналіз ключових змін у новій редакції Українського правопису.

Чинні документи

Нову редакцію Українського правопису

- **схвалено** Кабінетом Міністрів України (Постанова №437 від 22 травня 2019 р.),
- **затверджено** Українською національною комісією з питань правопису (протокол №5 від 22 жовтня 2018р.),
- **затверджено** спільним рішенням Президії Національної академії наук України (протокол № 22/10 від 24 жовтня 2018р.) і Колегії Міністерства освіти і науки України (протокол №10/4-13 від 24 жовтня 2018р.).

Чинні документи

- Наказ МОН України від 29.07.2019 року № 1033
  Про впровадження нової редакції Українського правопису
- Лист МОН України від 23.08.2019 №1/9-530
  Щодо впровадження норм нової редакції Українського правопису в освітньому процесі

Витяг з наказу МОН України від 29.07.2019 року № 1033

7. Структурним підрозділам МОН **використовувати норми нової редакції Українського правопису** під час підготовки нормативно-правових актів та інших документів.

9. Українському центру оцінювання якості освіти (Бойко В. І.) упродовж п’яти років у завданнях зовнішнього незалежного оцінювання **використовувати норми правопису, які не зазнали змін**.

Витяг з листа МОН України від 23.08.2019 №1/9-530

- Повідомляємо, що відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 року № 4373 **В ДІЛОВОДСТВІ, ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НЕОБХІДНО ВИКОРИСТОВУВАТИ НОВУ РЕДАКЦІЮ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ.**
- Документ розміщено на офіційному сайті МОН за посиланням: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/%202019.pdf

Витяг з листа МОН України від 23.08.2019 №1/9-530

- З метою сприяння використанню учасниками освітнього процесу нової редакції Українського правопису рекомендуємо на засіданнях методичних об’єднань учителів-предметників **обговорити зміни у правописі.**
- На уроках, зокрема української мови, практикувати різноманітні форми роботи, візуальні засоби навчання тощо, **під час оцінювання орфографічних завдань не вважати за помилку вживання лексем обох форм**.

Що це означає?

- З 1 вересня 2019 року в школах України учні мають навчатися згідно з новою редакцією правопису.
- Протягом п'яти років **УЧИТЕЛІ МУСЯТЬ ВИПРАВЛЯТИ НАПИСАННЯ ЗА ПОПЕРЕДНЬОЮ РЕДАКЦІЄЮ ПРАВОПИСУ, ПРОТЕ НЕ ВВАЖАТИ ЇХ ЗА ПОМИЛКУ.**
- Упродовж п’яти років у завданнях ЗНО використовуватимуть лише ті норми правопису, які не зазнали змін.

Де шукати?

- https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/%202019.pdf
- http://www.ndumka.kiev.ua/store/books/new/

Українська національна комісія з питань правопису своїм рішенням від 12 липня 2019 р. визначила Видавництво "Наукова думка" НАН України установою, яка уповноважена випустити у світ авторизоване видання Українського правопису в редакції 2019 р., і передала вказаний текст для редагування та випуску.

Уживання И на початку слова

- Деякі слова мають варіанти з голосним и: *їрій і и́рій, їрод і и́род* (‘дуже жорстока людина’).
- И пишемо на початку окремих вигуків (ич!), часток (*ич який хитрий*), дієслова *и́кати* (‘вимовляти и замість і’) та похідного від нього іменника *и́кання.*
- И на початку слова вживаємо в деяких загальних і власних назвах, що походять із тюркських та інших мов, відповідно до їх вимови в цих мовах: *ийбе́н, ир, Ич-оба́ , Кім Чен Ин*

Літера Ґ

- аґрус, ґава , ґазда, ґандж, ґанок, ґатунок, ґвалт , ґвалтувати, ґеґати, ґедзь, ґелґотати, ґерґотати, ґерґотіти, ґиґнути, ґирлиґа, ґлей, ґніт, ґоґель-моґель, ґрасувати, ґрати, ґратчастий, ґринджоли, ґрунт, ґудзик, ґуля, джиґун, дзиґа, дзиґлик
- ґерґелі, ґонта, ґуральня, дрИґати, дриґАти ремиґати
- Ґудзь, Ґалаґан, Ґалятовський, Ґеник, Ґерзанич, Ґердан, Ґжицький, Ґиґа, Ґоґа, Ґойдич, Ґонта, Ґрига, Ґула, Ломаґа ; Ґорґани, Уґля
- Верґілій, Ґарсіа, Ґеґель, Ґеорг, Ґете, Ґреґуар, Ґуллівер // Вергілій, Гарсіа, Гегель, Георг, Гете, Грегуар, Гуллівер

Як пишемо слова з ПІВ ?

ОКРЕМО (ПІВ = ПОЛОВИНА)

- *пів хвилини, пів яблука, пів Києва, пів окуня*

ВИНЯТКИ

- *півострів, півзахисник, півмісяць, півáркуш, пíвдень, півзáхист, півкóло, півкýля, півмíсяць, півóберт, півовáл, півострів*

Правопис складних слів (зміни)

тонно**кілометр**

людино**день**

кібер**машина**

прес**конференція**

еко**продукти**

економ**клас**

преміум**клас**

макси**спідниця**

міді**спідниця**

міні**спідниця**

диско**музика**

поп**культура**

фолк**гурт**

фольк**музика**

Правопис складних слів (зміни)

контрадмірáл

контрудáр

лейбгвардíєць

оберпрокурóр

штабскапітан

унтерофіцер

Святвечір

багатвечір

топменеджер

віцепрем’єр

ексчемпіон

нанокомп’ютер

вебсторінка

медіалінгвістика

флешмоб

бліцвікторина

Зверніть увагу!

пан'європейський, пан-Європа
псевдолікар, псевдо-Фауст

екпрезидент, екс-Югославія
антиурядовий, «Анти-Дюринг»

*Компонент **ТОП***
із числівниками не поєднуваний!!!

Правопис складних слів (без змін)

блок-систе́ма

дизель-мото́р

до́пінг-контро́ль

кре́кінг-проце́с

мегава́т-годи́на

альфа-про́мені

ко́зир-дівка

дур-зі́лля

чар-зі́лля

розри́в-трава

буй-тур

жар-птиця

Правопис складних слів (без змін)

статус-кво

фан-клу́б,

фі́тнес-клуб

су́ші-бар,

караóке-бар

карт-бланш

піар-а́кція

інтернет-видання

компакт-диск

дубль-диктант

бі́знес-план

прем’єр-міністр

член-кореспондент

генерал-лейтенант

Зверніть увагу!

7-А клас
будинок №28-В
корпус 3-А
Київ -1
Ан-124
ЖЕК-23
Ту-154
Зеленбуд-4
750-річчя

ВІП-зала
ВІЛ-інфекція
е-декларація
Т-подібний
ВІЛ-СНІД
Б (байт)
Вт (ват)
кБ (кілобайт)
кВт (кіловат)

Уживання великої літери (без змін)

У назвах історичних подій, епох, календарних періодів і свят з великої букви пишемо перше (або єдине) слово і власні назви:

- *епóха Відрóдження,*
- *епóха Барóко* (стиль барóко),
- *Новúй рік,*
- *День учúтеля,*
- *День пáм’яті та примúрення.*

Уживання великої літери (зміни)

ВИНЯТКИ

- День Незале́жності Украї́ни
- День Собо́рності Украї́ни
- День Конститу́ції Украї́ни

ВИЛУЧЕНО

- Свято Перемоги
- Вітчизняна війна

Уживання великої літери

З великої букви пишемо всі слова у назвах найвищих органів:

- Верхóвна Рáда Украї́ни,
- Кабінéт Мінíстрів Украї́ни,
- Конституці́йний Суд Украї́ни,
- Верхóвний Суд Украї́ни.

Уживання великої літери

З великої букви пишемо слова:

- *Тр́йця, Свята́ Тр́йця,* найменування осіб Святої Трійці (*Бог Оте́ць, Бог Син, Бог Дух Свято́й*) і слово Богоро́диця;
- інші найменування *Бога (Госпо́дь, Спаси́тель, Всеви́шній, Твори́ць)* і *Богородиці (Цари́ця Небе́сна, Ма́ти Божа, Пречи́ста Дїва);*
- прикметники, утворені від слова Бог, Господь *(сла́ва Бо́жа, во́ля Госпо́дня, Бо́жий про́мисел).*

Уживання великої літери

Слова ***апо́стол, святи́й, преподо́бний, му́ченик*** пишемо з малої букви:

- *апо́стол Матві́й, святи́й Пантелеймо́н, свята́ великому́ чениця Варва́ра, преподо́бний Серафи́м Саро́вський, блаже́нна Феодо́ра.*

ВИНЯТКИ

- Пресвята́ Богоро́диця
- Свята́ Трі́йця
- собо́р Свято́го Петра́

Уживання великої літери

УСТАЛЕНІ РОЗМОВНІ ЗВОРОТИ

- *бог зна що* (невідомо що)
- *бог зна колú* (невідомо коли)
- *госпóдь з тобóю* (вáми) (вживається як здивування, заперечення, докір)
- *бог з ним* (з тобóю) (вживається на знак згоди, примирення, прощення)

ВИГУКИ

- *бóже, гóсподи, гóсподи бóже мій, бóже збав*

Уживання великої літери

У назвах орденів, медалей, відзнак з великої букви (крім родових найменувань на зразок *орден, медаль, відзнака* тощо) пишемо перше слово і власні назви:

- *відзнака Президента України — Хрест Івана Мазепи,*
- *відзнака Міністерства внутрішніх справ України — нагрудний знак «За безпеку народу».*

Уживання великої літери

Назви спортивних нагород пишемо з малої букви:

- *золота (срібна, бронзова) медаль,*
- *олімпійська медаль,*
- *закінчити школу із золотою (срібною) медаллю.*

У назвах премій перше слово і власні назви в них пишемо з великої букви:

- *Держа́вна пре́мія Украї́ни імені Олекса́ндра Довже́нка.*

Уживання великої літери

- Назви компаній з родовим словом: *компа́нія «Microsóft», концéрн «Volkswа́gen».*
- Назви сайтів без родового слова: *твітер, ґуґл.*
- Назви сайтів з родовим словом: *мережа «Фейсбук», енциклопéдія «Вікіпедія».*
- Назви сайтів, ужиті як назви юридичних осіб, пишемо з великої букви та без лапок: *РНБО ввела санкції проти Яндекса.*

Уживання великої літери

У складених назвах інформаційних агентств усі слова, крім родового найменування, пишемо з великої букви й без лапок:

- *агéнтство Украї́нські Націона́льні Новини,*
- *агéнтство Франс Пресс,*
- *агéнтство Інтерфа́кс-Азербайджа́н.*

Уживання великої літери

Назви виробничих марок технічних виробів (машин, приладів і т. ін.) беремо в лапки і пишемо з великої букви:

- *автомобілі «Нісáн», «Вóльво», «Фольксвáген», літак «Бóїнг 777», трáктор «Слобожáнець».*

Назви самих виробів беремо в лапки і пишемо з малої букви:

- *«нісáн», «вóльво», «фольксвáген» (автомобілі), «бóїнг» (літак), «слобожáнець» (трактор).*

Правопис слів іншомовного походження

БУЛО	СТАЛО
проект, проекція, фойє	проєкт, проєкція, фоє
Гойя, Ісайя, Сойєр, Хайям, Фейєрбах, Савойя	Гоя, Ісая, Соєр, Хаям, Феєрбах, Савоя
Діккенс, Теккерей, Беккі, Діккісон, Буккінгем	Дікенс, Текерей, Бекі, Дікісон, Букінгем
	Маккартні, Маккензі, Маккена

Літери Х, Г в іншомовних словах

- Гольфстрим, Гренландія, Люксембург, Фольксфаген, Чикаго
- гандбо́л, герба́рій, **гі́нді,** гіпо́теза, горизо́нт, **го́спіс,** го́спіталь, гу́мус
- Га́рвард, **Ге́льсінкі,** Гіндуста́н, Ганніба́л, Ге́йне, Гора́цій, Люфтга́нза
- хо́бі, хоке́й, хол, хо́лдинг, брахма́н, джиха́д, моджахе́д, хану́м, харакі́рі, хіджа́б, шахі́д
- Алла́х, Ахме́д, Муха́ммед, Сухро́б, Хакі́м, Хаммура́пі

Подвійне написання

- аудіє́нція і авдіє́нція
- аудиторія і авдиторія
- лауреат і лавреат
- пауза і павза
- фауна і фавна

- архієрей і архиєрей
- архімандрит і архиєрей
- архістратиг і архиєрей

- Верґілій і Вергілій
- Ґарсіа і Гарсіа
- Ґеґель і Гегель
- Ґеорг і Георг
- Ґете і Гете
- Ґреґуар і Грегуар
- Ґуллівер і Гуллівер

Подвійне написання

- аптеоза, апофеоз
- аритметика, арифметика
- Анатасій, Афанасій
- Атена, Афіна
- Атос, Афон
- Вартоломей, Варфоломей
- Гетсиманія, Гефсиманія
- Голгота, Голгофа
- Голіат, Голіаф
- Демостен, Демосфен
- Доротей, Дорофей
- Ітіопія, Ефіопія
- ітіопський, ефіопський

Подвійне написання

- маратон, марафон
- Марта, Марфа
- Методій, Мефодій
- мітичний, міфічний
- Саваот, Саваоф
- ортограма, орфоргама
- орфографія, орфорграфія
- ортоепія, орфоепія
- патос, пафос
- Партенон, Парфенон
- Пітагор, Піфагор
- Тадей, Фадей
- Текля, Фекля
- Теміда, Феміда
- Теодосія, Феодосія
- Теофан, Феофан
- Тимотей, Тимофій
- Тома, Фома

Подвійне написання

NOTA BENE!
У МЕЖАХ ТЕКСТУ
СЛІД
ПОСЛІДОВНО ВЖИВАТИ
ОДИН ВАРІАНТ
ТРАНСЛІТЕРАЦІЇ

Фемінітиви

Суфікс -к- поєднуваний з різними типами основ:

- *а́вторка, диза́йнерка, дире́кторка, реда́кторка, співа́чка, студе́нтка, фігури́стка.*

Суфікс -иц-(я) приєднуємо до основ на -ник, -ень:

- *верста́льниця, набі́рниця, пора́дниця;*
- *учени́ця.*

Фемінітиви

Суфікс -ин-(я) сполучаємо з основами на **-ець** та з основами на приголосний:

- *кравчи́ня, плавчи́ня, продавчи́ня;*
- *майстри́ня,* ***філологи́ня****; бойки́ня, лемки́ня.*

Суфікс -ес- рідковживаний:

- *дияконе́са, патроне́са, поете́са.*

Фемінітиви

Фемінітиви **НЕ УТВОРЮЄМО:**

- від назв неістот ***(диван, вітер);***
- від назв іменників спільного роду ***(сирота, староста);***
- від окремих слів ***(колега, голова, мер, математик, академік).***

Для утворення назв професій жінок
НЕ ВЖИВАЄМО суфіксів
-их(а), -івн(а), -ш(а

Уживання фемінітивів

- Фемінітиви **ВЖИВАЄМО** в розмовному, художньому, епістолярному, публіцистичному стилях.
- Обмежено **ВЖИВАЄМО** в науково-навчальному стилі.
- **НЕ ВЖИВАЄМО** в офіційно-діловому стилі.

Закінчення а(я) в родовому відмінку однини іменників чоловічого роду ІІ відміни

- У назвах населених пунктів із суфіксами -ськ-, -цьк-, -ець-: *Бердя́нська, Лу́цька, Бо́бринця, Кре́менця, Трускавця́;*
- у назвах населених пунктів : із елементами -бург-, -град- (-город-), -піль- (-поль-), -мир-, -слав- : *Пі́ттсбурга, Ви́шгорода, Ми́ргорода, Ша́ргорода, Бори́споля, Терно́поля, Жито́мира, Ярослáва.*

Закінчення а(я) в родовому відмінку однини іменників чоловічого роду ІІ відміни

- У географічних назвах із наголосом на кінцевому складі: *Бика́, Дніпра́ , Дністра́ , Збруча́, Псла;*
- у назвах населених пунктів із суфіксами присвійності -ів- (-їв-), -ев- (-єв-), -ов-, -ин- (-ін-), -ач-, -ич-: *Оле́ськова, Льво́ва, Ха́ркова, Ки́єва, Колгу́єва, Ха́ркова, Хо́дорова, Бату́рина, Пиря́тина, Свято́шина, Сня́тина, Ба́хмача, Га́дяча, Га́лича;*
- в окремих назвах із наголосом на корені іменника: *Бре́ча, Во́вка, До́вжика, Мало́го Куя́льника, Смо́трича.*

Закінчення у(ю) в родовому відмінку однини іменників чоловічого роду ІІ відміни

- **Дави́дового Бро́ду, Зеле́ного Га́ю, Криво́го Ро́гу, Широ́кого Ла́ну**

- ***Алжи́ра, Ри́ма, Туні́са, Нью-Йо́рка* (місто)**
- **Алжи́ру, Ри́му, Туні́су (країна), Нью-Йо́рку (штат)**

- **Амстерда́му, Го́мелю, Ліверпу́лю, Ло́ндону, Мадри́ду, Пари́жу,Чорно́билю**
- ***Амстерда́ма, Го́меля, Ліверпу́ля, Ло́ндона, Мадри́да, Пари́жа, Чорно́биля***

Подвійне написання відмінкових закінчень іменників ІІІ відміни

Іменники на *-ть* після приголосного,
а також слова *кров, любо́в, о́сінь, сіль, Русь, Білору́сь*
у родовому відмінку однини можуть набувати як варіант закінчення *-и*:

- *гі́дности, незале́жности, ра́дости, сме́рти, че́сти, хоро́брости;*
- *кро́ви, любо́ви, о́сени, со́ли, Ру́си , Білору́си;*
- *гі́дності, незале́жності, ра́дості, сме́рті, че́сті, хоро́брості;*
- *кро́ві, любо́ві, о́сені, со́лі, Ру́сі , Білору́сі.*

Запам'ятайте!

БУЛО	СТАЛО
Кличний відмінок однини: Ігоре, Олегу	*Кличний відмінок однини:* **Ігорю, Олеже, Олегу**
Родовий відмінок множини: татів, тат	*Родовий відмінок множини:* **татІв, тАтів**
	Родовий відмінок однини: **інстаграму, ютубу, фейсбуку**
Родовий відмінок однини: хабара	*Родовий відмінок однини:* **хабаря**

Запам'ятайте!

БУЛО	СТАЛО
священик	**священнник**
Донськой, Крутой, Луговськой, Полевой, Соловйов-Сєдой, Босой, Трубецькой	**Донськи́й, Крути́й, Луговськи́й, Полеви́й, Соловйов-Сєди́й, Босий, Трубецьки́й**
Ігорович, Лазарович	**Ігорьович, Лазарьович**
Україна, Вкраїна	**Україна (Вкраїна – тільки в поезіях!)**

Перенос слів

- Коли корінь починається на голосний, то перенос здійснюємо довільно: *ро-зора́ти, роз-ора́ти, ро-зо-ра́ти; бе-зупи́нно, без-упи́нно, безупи́нно.*
- Коли корінь починається на приголосний, то від кореня його не відриваємо: *дозрівати (а не доз-рівати), ви́-правдання (а не ви́п-равдання).*
- При збігу однакових приголосних одну літеру залишаємо, а другу переносимо в наступний рядок: *за-ко́н-ний, розрі́с-ся.*

Перенос слів

- В іменниках з подовженим приголосним можливий подвійний перенос: *знан-ня́ і зна-ння́ ; жи-ття́ і жит-тя.*
- Не розриваємо при переносі односкладові префікси перед приголосними: *над-мі́рний, най-бі́льший (а не на-дмі́рний, на-йбі́льший).*
- Кількаскладові префікси при переносі можна розривати: *пе-ре-працюва́ти, пе-ред-гро́ззя .*

Скісна риска
як розділовий знак

Між однорідними членами речення та в інших подібних випадках у значенні, близькому як до єднального (=і), так і до розділового (=або) сполучників (**з відступами до і після скісної риски**) :

- *складна інтонація оклику / питання;*
- *тенденції до синтетизму / аналітизму*

На позначення року, що не збігається з календарним**(без відступів до і після скісної риски)**:

- *у 2018/2019 навчальному році***.**

Скісна риска
як розділовий знак

Уживаються також комбіновані єднально-розділові сполучники і/або, рідше та/або **(без відступів до і після скісної риски):**

- *порушення авторського і/або суміжних прав ;*
- *«Типова освітня програма підвищення кваліфікації голів і/або членів правлінь об'єднань співвласників багатоквартирних будинків»;*
- *Війна і/або поезія?*

Скісна риска як розділовий знак

Якщо сполучення є вже досить усталеними, різною мірою наближаючись до складених слів, і між їхніми компонентами можна поставити також дефіс (**з відступами до і після скісної риски**) :

- *купівля / продаж і купівля-продаж,категорія істот / неістот і категорія істот-неістот .*

На позначення співвідношення яких-небудь величин, параметрів (**з відступами до і після скісної риски**) :

- *співвідношення курсу гривня / долар.*

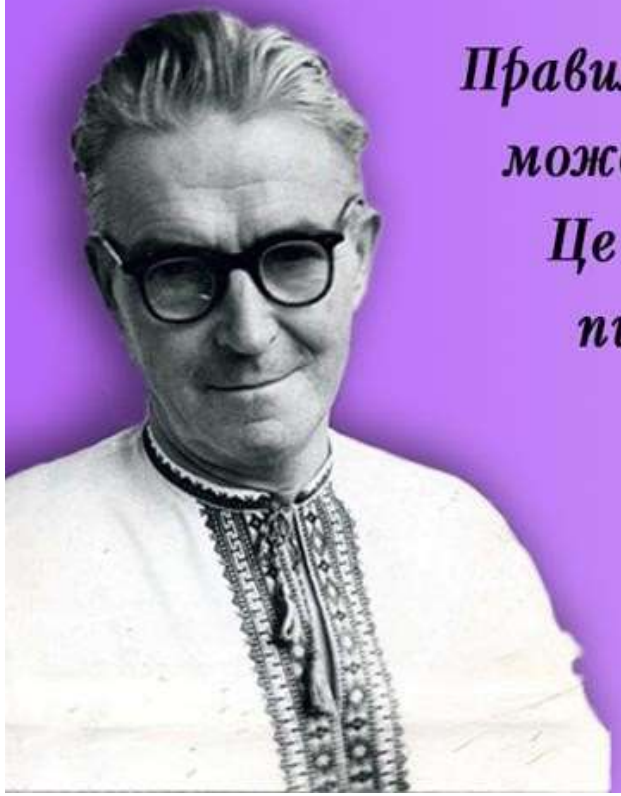
Скісна риска як розділовий знак

Замість словосполучень та інших сполучень слів і складних слів **(без відступів до і після скісної риски)**:

- *п/в (поштове відділення), р/р (розрахунковий рахунок), с/г (сільськогосподарський),*
- *к/т (кінотеатр), т/к (телеканал),*
- ***п/п (по порядку: № п/п).***

У позначеннях складених одиниць виміру:

- *км/год (кілометр на годину), Ф/м (фарад на метр).*

Правильно й чисто говорити своєю мовою
може кожний, аби тільки було бажання.
Це не є перевагою вчених-лінгвістів,
письменників або вчителів-мовників,
це — не тільки ознака, а й обов'язок
кожної культурної людини.

Борис Антоненко-Давидович

ІНМО

Електронні джерела для самоперевірки

- «Словники України on-line»
- Тлумачний словник української мови у 20 томах *
- Академічний тлумачний словник (1970—1980)
- https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/%202019.pdf